

In de nalatenschap van Frans van de Staak bevonden zich aantekeningen over film, met gedachten en ideeën over een nieuw te maken film, die hieronder onverkort en zonder iets te veranderen aan de oorspronkelijke lay-out volgen; zij het dat ik aan het scenario-ontwerp de titel "Ontbroken vaas" heb meegegeven [WS]

=====

De film gaat over vier vriend(inn)en. Die voor elkaar opkomen, elke vriend(in) meer voor de een dan voor de ander. Vier vriend(inn)en met ongelijke genegenheid voor elkaar.

De film gaat over verantwoordelijkheidsgevoel die uit genegenheid voortvloeit (ik hou van mijn kind, dus als het zich bezeert, streel ik het en kijk of het niet ernstig is. - hij is een goede vriend van me, dus als hij platzak is, leen ik hem geld.)

Verantwoordelijkheidsgevoel staat op gespannen voet met het gevoel van onafhankelijkheid. Verantwoordelijkheid is bereidheid gevolgen te dragen. Is verantwoordelijkheid zo lang als de gevolgen of is hij zo groot als het medeleven? Wanneer is het gerechtvaardigd om je schouders op te halen?

Deze lijnen spitsen zich toe tot iets 'abstracts': iemand die iets wel of niet zegt, het kader in- of uitloopt.

"A live which is unexamined," says Socrates in his *Apology*, "is not worth living." We may epitomize the thought of Socrates by saying that man is defined by him as that being who, when asked a rational question, can give a rational answer. Both his knowledge and his morality are comprehended in this circle. It is by this fundamental faculty, by this faculty of giving a response to himself and to others, that man becomes a "responsible" being, a moral subject.' (Ernst Cassirer - *An Essay on Man*)

Verantwoordelijkheid definiëren als 'het geven van respons' schiet m.i. echter tekort. Als iemand zere tenen veroorzaakt, omdat hij daarop heeft gestaan en dan begint te schaterlachen, kun je dat moeilijk verantwoordelijk reageren noemen. Verschrikt afwachten om te ervaren hoe onplezierig zijn misstap was, zou van meer verantwoordelijkheidszin getuigen. Steeds gaat het erom de gevolgen te aanvaarden, ook al moet een ander aangeven welke die zijn.

Ontbroken Vaas

Het leek me iets om een moeder te hebben of een tante, dat doet er niet zoveel toe, die al op jaren is, en die in elk geval een dochter en misschien ook een zoon af en toe op bezoek krijgt.

Dat dan op een gegeven moment een vaas die zij bezit, een mooie vaas, in stukken breekt en door toedoen van waarschijnlijk de dochter en dat dan door de film heen, de dochter of de zoon, of vrienden of vriendinnen, in de weer zijn met ofwel het repareren ofwel het zoeken naar een vervangende vaas.

Wat mij mooi leek is, om misschien heel in het begin, een hand te hebben met een kroontjespen die op een gelinieerd papier een kindergedichtje schrijft, dat volgens mij uit een ABC is en dat heet

‘Nicolaas heeft een glas gebroken ginds aan de straat, schoon hij de stukken heeft verstoken, weet hij geen raad.’

Het zou mogelijk zijn dat dat ooit door de moeder in haar jonge jaren in 1920 is opgeschreven op een papier en dat is dan een introductie.

Dat glas lijkt mij dan een mooi gegeven: het zou dan eerder gaan om een vaas die dan daadwerkelijk gebroken wordt, maar glas leek mij mooi omdat glas zo mooi licht doorlaat en het misschien mogelijk zou zijn om in de loop van de film stukjes glas of glazen ruiten of een ruit met een ster erin van een bal die er tegenaan is gekomen, te verwerken of oud glas wat je op straat soms vindt of wat je bij opgravingen vindt, van die mooie regenboogschilfertjes erop en ook zou ik het zelf heel mooi vinden zoals je meen ik in een film van Bert Haanstra over de glasfabriek in Leerdam waar je glas ziet maken, venetiaans glas of wat dan ook, ziet hoe een belangrijk deel van dat glas stuk gaat en opnieuw wordt gebruikt. Dat zijn dan meer van die draden die misschien door de film heen kunnen spelen.

De moeder is wel degelijk echt hulpbehoevend, maar ze maakt ook wel gebruik van haar hulpbehoevendheid waarbij ze onderscheid maakt tussen de mensen die bij haar langs komen; als dat de zoon is, kan ze bijv. naar een theekopje reiken waar ze dan net niet bij komt zodat hij opspringt en het haar aanreikt terwijl de dochter als die er is of er misschien tegelijk is, daarnaar blijft kijken terwijl de moeder zelf bij het kopje komt dat haar heel aardig lukt. Misschien is ook wel iets dat ze een verzorgster heeft, thuishulp,

die bijv. haar nagels knipt, en dat je dan later ziet dat ze 'n flesje doorzichtige nagellak tevoorschijn haalt en daar zelf haar nagels mee glanzend maakt. Ik stel me voor bij deze moeder dat ze ook een beetje koket is, dat ze er verzorgd uitziet, en misschien is er ook een scène waarin ze een ketting om heeft, van gekleurde kralen, misschien van glas, of parels, waar ze een beetje zenuwachtig aan zit te draaien en te trekken en op een bepaald moment knapt de ketting en iemand die daar is, raapt de kralen op en gaat de ketting opnieuw voor haar rijgen waarbij zij misschien steeds aanwijzingen geeft, de dikke in het midden en de dunne aan het eind en iets dergelijks.

De vaas staat op een plek waar moeder niet veel komt, misschien op een overloop hoger in het huis, maar het is een mooie vaas en ik stel me voor dat er dingetjes in zitten die mensen zo lukraak in vazen wel eens gooien, een propje papier of zilverpapier of de wikkel van een chocoladereep of een knoop, iets van die orde. De vaas wordt gebroken denk ik door een van de kinderen; ze weten dat die moeder zeer aan die vaas gehecht is, en de stukken worden in een tas gestopt en degene die hem gebroken heeft die neemt hem mee naar huis en probeert eerst of die hem zo kan lijmen, ja een beetje onzichtbaar kan lijmen. Het is ook mogelijk dat er een vriend of vriendin langs komt, die het leuk vindt om een dergelijke reparatie te doen en dat ze aan een tafel zitten met een krant met al die stukken van die vaas d'rop en dat ze hem proberen te maken en dat het een paar keer niet helemaal past - je hebt van die lijm die voorlopig is en dan kan je het weer helemaal uit elkaar halen - en wat ik zelf wel grappig vind is een soort herinnering aan de filmpjes van Tex Efri waarin de meest wonderlijke vormen uit een gebroken vaas tevoorschijn kunnen komen:

een kap of een hypermoderne sculptuur. Zo wordt degene die met het probleem zit, geholpen door wat vrienden en hebben ze wellicht een heel gezellige avond daar ook nog bij waarin weer andere dingen kunnen voorvallen waarbij ze elkaar wel of niet steunen.

Onderwijl stel ik me voor dat het er toch niet zo goed uitziet voor die vaas en dat een andere vriend of misschien een van de twee kinderen zelf, al op zoek gaat naar een vervangende vaas, zodat de moeder niet zal merken wat er is gebeurd en die zoektocht zou weer allerlei voorvallen kunnen opleveren, dat soort dingen die jij ook voorstelt, op straat lopen en je ziet daar dat iemands z'n hoed afwaait en die hoed wordt wel of niet door een ander opgevangen en weer teruggezet op z'n hoofd; of bijv. een tocht in de trein waar de persoon op weg naar een winkel of museum en dan wordt door de conducteur tegen iemand gezegd van u moet overstappen in Amersfoort of waar dan ook. Die persoon tegen wie dat gezegd is, die sukkel in slaapt. Dat station Amersfoort wordt aangekondigd en hij of zij slaapt

nog steeds door en de persoon die op weg is naar de vaas die gaat dan wachten en denkt zal ik dat nou zeggen of zal ik hem niet storen of zal ik hem wel storen en dan vervolgens staat misschien iemand anders op en zegt meneer u moet hier uitstappen of die persoon van de vaas, als de trein zich weer in beweging zet, heeft dan pas de moed om te zeggen ach u had moeten uitstappen.

De moeder kan ook een keer aan het raam staan met een mooie of opzichtige, dunne sjaal om haar hals en die sjaal die glijdt dan langzaam van haar hals af en valt, het raam is open en het waait een beetje, valt dan heel sierlijk en breed bijna als een parachute heel langzaam naar beneden en wellicht loopt er dan iemand langs die hem mooi uit de lucht pakt omhoog houdt of van de grond opraapt, omhoog houdt en naar haar lacht en wat gebaren maakt en die sjaal dan bij haar in de brievenbus stopt.

Er zou ook een kindje een rol kunnen spelen, vrij jong, een jaar of zes, misschien een buitenlands kind dat geregeld bij haar langs komt en die ze dan misschien mooi leert schrijven, dat schrijven dat in 'Nicolaas heeft een glas gebroken' ook voorkomt, die het een beetje helpt bij het schrijven en bij het leren misschien of bij het praten of een prentenboek voor heeft en dat kindje komt vrij geregeld langs, daar ziet ze ook naar uit, ik stel me voor dat ze misschien ook een soort agenda heeft waar ze ook in dat handschrift geregeld dingen opschrijft als glazenwasser of de naam van het kind of de naam van haar dochter.

En dat kindje zelf krijgt van haar of heeft een computerspel waar ze aanvankelijk niet bekend mee is maar dan gaan ze dat samen spelen en dat kind leert aan haar en zij leert aan het kind; zij heeft zelf zo ook een behulpzame functie en misschien kan het kind een paar kleine dingen in het huis doen en misschien zelfs een keer haar nagels lakken met hele nieuwerwetse nagellak met sterretjes of iets van die orde.

Het kan het kind zijn misschien van de persoon van de thuishulp om een connectie te leggen en wie weet speelt dat kind met balletjes of misschien kan deze vrouw zoals vroeger nog heel goed met balletjes jongleren en dat het kind het dan ook doet en als er dan een ruitje stuk gaat dat ze dat dan helemaal niet erg vindt; later komt een glaszetter en wie weet wil ze dan een appeltaart maken en moet ie haar daar een beetje bij helpen en die appeltaart zet die glaszetter in de oven en als ie klaar is, moet hij het raampje repareren, zo'n klein raampje, niet een groot raam, waar die ster is in gekomen en als ie dan klaar is, dan eten ze samen van die appeltaart; zo roept ze de hulp in van een buitenstaander die dat dan wel voor haar doet,

terwijl het aan de andere kant ook mogelijk is dat er een postbode komt en dat die een pak van haar naar boven moet dragen en dat ze dan graag wil dat ie nog even koffie komt drinken en dat ie dat, misschien met diezelfde appeltaart of zo, maar dat ie dan het soort iemand is die daar helemaal geen trek in heeft en die dan weer gauw weggaat .

Ze kan met het kind ook wat loopoefeningen doen, door het huis, ze leunt dan op de schouder van het kind, ze lopen door het huis van de ene plek naar de andere, misschien ook wel langs de plek waar de vaas niet meer staat en dan gaan ze voor het raam staan en wijzen naar dingen, vogels, iets soortgelijks.

Ik stel me ook voor dat de dochter of de zoon op zoek naar de vaas die de andere kan vervangen, op die stations, dat er op een gegeven moment op zo'n perron iemand staat die heel oud is, hij is net uitgestapt, ik denk een man met een valies, hij beweegt zich heel moeilijk voort, dan komt er zo'n geel karretje langs waarmee ze dingen langs de perrons transporteren, en dan mag deze oude man op zo'n karretje plaats nemen, een keurige man, misschien met een hoed, en een grijze jas of zoiets dergelijks, dan neemt hij op zo'n geel karretje plaats en rijdt dan heerlijk een heel eind mee over het perron; misschien wel tot aan de uitgang.

Aan de vaas is een bepaald verhaal verbonden, een oud familieverhaal, ik stel me voor dat het ook gaat over behulpzaamheid, ik vermoed van een vader of grootvader in het Oud-Indie en die vaas zou dan een geschenk zijn van iemand die hij in moeilijke omstandigheden heeft geholpen, of juist niet, het mag ook een beetje een wat wranger verhaal zijn, en het lijkt me ook wel mooi als in die vaas indertijd in Azië altijd zangkrekels gewoond zouden hebben, dat was toen nog wel gangbaar, dat er het geluid van een krekkel altijd uit kwam, en ik stel me voor dat die oude moeder dat verhaal dan op een gegeven moment vertelt aan dat kindje dat geregeld bij haar is en dat ze op een of ander moment dan van plan zijn om naar de vaas te gaan kijken, dat doen ze dan nog niet maar op het moment dat ze dat daadwerkelijk wel doen, staat ie d'r weer, omdat de dochter of zoon, of door een speurtocht van vrienden of wat ook uiteindelijk die vaas, eenzelfde type vaas op de veiling hebben kunnen vinden en hem teruggezet hebben en het lijkt mij mooi als daar dan ook het geluid van een zangkrekkel uit tevoorschijn zou komen; die kan je tegenwoordig op de Albert Cuyp Markt krijgen als een soort cachet in doosjes.

Ik denk dat de geschiedenis van de vaas dat die inderdaad een beetje wrang moet zijn, ook om in het kader te blijven van het gedichtje

‘Nicolaas heeft een glas gebroken’ dat dat in principe moet gaan over een mislukte hulp, iets van die orde, dat is trouwens voor de rest bijzaak, maar de geschiedenis zou ook in die vaas in een envelop in een brief kunnen zijn beschreven, misschien door deze moeder en als de vaas teruggezet wordt, wordt het samen met de paperclips en kleine rommeltjes die in de gebroken vaas zaten, die brief er ook weer in gestopt en op die manier staat alles tenslotte daar weer op z’n plaats als die moeder met dat meisje nog eens op die verdieping komt kijken.

Tegenover het sjaaltje dat naar beneden valt en door iemand wordt opgevangen, zou ook een ballon kunnen staan, zo’n met helium gevulde ballon die vanzelf opstijgt, waar een kind mee langs het huis loopt en die dan per ongeluk los laat en de vrouw staat aan het raam, ze weet net op tijd het touwtje te pakken, en misschien komt het kind dan even boven om hem op te halen.

Wat betreft de kralenketting zou het zo kunnen zijn dat de kralen niet meteen allemaal gevonden worden maar dat in de loop van de film steeds weer iemand die daar binnenkomt een kraal vindt, die worden allemaal op een schaalje verzameld, die worden dan pas op het laatst misschien geregen of ze worden eerst geregen en dan is de ketting net wat te kort, zoiets.

.....

Ik bedacht nog wel wat losse taferelen ook mogelijk om iets te combineren met behulpzame dieren, zoals je een hond hebt die de krant brengt, of een stok terugbrengt en zoals je een visser hebt die naast een reiger zit en die reiger lust ook wel een visje of, ja ik weet niet of een poes behulpzaam kan zijn, ik ben bang van niet, maar dat is misschien ook wel leuk dat ie juist het beddegoed in de war brengt of het wasgoed of zoiets.

Je kunt ook een situatie hebben waarin iemand een sigaret wil opsteken en iemand anders om een vuurtje vraagt en dat er dan een discussie ontstaat over het wel of niet roken; dat diegene bijv. zegt, ja maar het is helemaal niet goed dat je rookt, en op de een of andere wijze weigert zo vuur te geven, dat is natuurlijk een vorm van behulpzaamheid waarin zo iemand zich dan bekommert om andermans gezondheid terwijl de bekende soort discussie van iemand die toch wel rookt dat die dan gaat vertellen dat ie dat wel wil en dan ontstaat er een lichte onenigheid, misschien tussen de broer en de zus, ja dat lijkt me ook een vorm van over en weer van twijfelachtige hulp verlenen of juist niet verlenen.

Wat ik ook altijd wel mooi vind, is dat je in een supermarkt als je vrij lang bent en je kunt dan iemand die net niet bij een van de hogere planken kan, iets voor hem pakken en in het karretje leggen en een klein kind kan dus juist mooi op de onderste schrapen iets pakken. Misschien voor deze moeder als ze met haar boodschappen doet.

Wat je tijdens een treinreis ook nog kan hebben is die moeite van een moeder met een heel klein kind die dan met zo'n karretje dat je in en uit kan vouwen, probeert de trein in te komen en de behulpzaamheid die er eigenlijk dan altijd is van iedereen die bij de treindeuren binnen op het balcon staat en die de moeder dan helpt en hoe ze dan morrelt met dat karretje als ze even niet gezien wordt eerst.

En de poes die kan toch ook nog nuttig zijn omdat ie wellicht onder de bank of een lastig te bereiken plek, een kraal vindt of misschien zelfs een paar kralen en die naar buiten wipt met z'n poot om mee te spelen.